

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ.

(Πίναξ Γ'.)

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας

Κύριε Πρόεδρε,

Κριθείσης ἀναγκαίας ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ λήξαντος ἔτους δημοσιεύσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ Κου W. Dörpfeld (1) κατ' ἐντολήν σας ἐκπονηθέντος Διαγράμματος τῶν ἐν Ἐλευσίνι ἀνασκαφῶν, ἡ διασαφήνις αὐτοῦ διὰ τῆς παρουσίας ἐκθέσεως θὰ ἦναι, ἐλπίζω, οὐχὶ ἀιωφελής.

Δὲν ἀγνοεῖτε, Κύριε Πρόεδρε, τοὺς λόγους, δι' οὓς τὸ Συμβούλιον ἐθεώρησε σκόπιμον ν' ἀρχίση ἡ σκαφή οὐχὶ ἐκ τῶν Προπυλαίων, ἀλλ' ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Περιβόλου, οὐχὶ μακρὰν τοῦ σημείου (β), ἔνθα ἔχνη ἀρχαίου τοίχου ἦσαν ἤδη καταφανῆ. Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἦσαν μόνον ἐπιστημονικοὶ καὶ δι' ὀλίγων ὑπέδειξεν αὐτοὺς ὁ τῆς ὑμετέρας Ἑταιρίας γραμματεὺς καθηγητῆς Κος Σ. Κουμανούδης. Οὕτω λοιπὸν ἠρξάμην τοῦ ἔργου τὴν 2αν Ἰουνίου κατὰ τὸ σημεῖον (α), ὅπως δύνωμαι νὰ μεταχειρισθῶ καὶ τὸν ἐκεῖ μικρὸν δρομίσκον τὸν φέροντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (2) πρὸς εὐχερεστέραν ἀποκόμισιν τῶν χωμάτων. Ἡ ἐργασία τὸ κατ' ἀρχάς, ὡς ἦν ἐπόμενον καὶ πρέπον, ἔβαινε βραδέως ὀλίγων

(1) Τῷ φίλῳ ἀρχιτέκτονι καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ μεθ' ἧς ἀνεδέχθη τὴν ἐντολήν καίπερ σπεύδων τότε νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς καιρὸν οἷκαδε πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου τῆς πατρίδος του ἐπιβαλλομένων αὐτῷ ὑποχρεώσεων.

(2) Δὲν ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ σημειωθῇ καὶ οὗτος ἐν τῷ Διαγράμματι.

ἐργαζομένων ἐν αὐτῇ σκαφῶν καὶ ἔτι ὀλιγωτέρων κάρρων. Ἄπ' Ἀνατολῶν δὲ προὔχῳρει πρὸς Δυσμᾶς, διότι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐφαίνοντο τὰ ἔχνη τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου τοῖχου, οὐ ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα, καὶ λόγοι ἱκανοὶ ὑπῆρχον ἕκ τε τῆς ὅλης φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἕκ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐρευνῶν τῶν *Dilettanti* ὅτι πρὸς τὰ ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ζητηθῶσι τὰ λείψανα τοῦ Ναοῦ εἴ τι εἰσέτι ἐσώζετο. Εὐθύς δ' ἐξ ἀρχῆς, ἐνῶ ἡ σκαφή μόλις εἶχε προχωρήσει ὀλίγα πρὸς Δυσμᾶς Γαλλικὰ μέτρα, ἀπεκαλύφθη μοι ἡ ἀσβεστοπλακόκτιστος ἐκείνη στρῶσις, ἣν ὡς Φραγκικὸν, εἶτα δὲ καὶ ὡς Βυζαντινὸν ὑπέλαβον κτίσμα καὶ ἱκανὸν κατέστρεψα μέρος οὐχὶ ἐκ περιφρονήσεως, ἀλλὰ διότι οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι καὶ διότι πρὸς ἀκριβεστέραν αὐτῆς ἐρευναν καὶ ἐντελεστέραν κατανόησιν ἕκτοτε εἶχα φροντίσει ν' ἀφήσω ἱκανὸν μέρος ἄθικτον. Πρὸς τὰ δεξιὰ διεκρίνοντο ἤδη ὀλίγον τι τὰ λείψανα τῆς κατὰ τὸ γράμμα (π) ἡμιελλειψοειδοῦς Ἐξέδρας ἢ Βάθρου καὶ ἡ σκαφή μοι ἀπεκάλυψεν, ὡς εἰκός, καὶ τὸν ἀσβεστόκτιστον τοῖχον, ἐφ' οὗ, ὡς ἐπὶ θεμελίου, ἐδράζεται, ἀλλὰ ταῦτα ἀντιπαρήλθον καὶ ἐξηκολούθησα τὸν πρὸς Δυσμᾶς δρόμον μου. Καὶ πρῶτον μὲν εὗρημα ὄχι ὀλίγον χαροποιήσάν με ἔφερον ἡ σκαπάνη εἰς φῶς τὰ δύο τεμάχια τοῦ γυναικείου ἀρχαίου κορμοῦ, τοῦ ὁποίου ἀκριβῆς περιγραφή μετὰ εἰκόνας θὰ δημοσιευθῆ ἐν καιρῷ εὐθέτῳ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι. Οὐχὶ δὲ μετὰ πολὺ μοι ἀπεκαλύφθη ἡ γωνία (γ) καὶ εὐθύς κατόπιν οἱ δύο ἀποτελοῦντες αὐτὴν τοῖχοι. Ὡς ἤδη γνωρίζετε, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω τίνος οἰκοδομήματος λείψανα ἦσαν οὗτοι· ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνα γενναιότερον μάλιστα ἐπιλαβόμενος τοῦ ἔργου, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου χῶρος, νὰ πεισθῶ ὅτι εὕρισκομαι ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ Μεγάλου Ναοῦ ἢ μᾶλλον τῆς Προνόου Στοᾶς τῆς ὑπὸ Φίλωνος ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως κτισθείσης κατὰ Βιτρούβιον (1).

(1) Βιβλ. VII ἐν προοίμῳ. « Eleusine Cereris et Proserpinae cellam immani magnitudinis Ictinos dorico more sine exterioribus columnis ad laxamentum usus sacrificiorum pertexit. eam autem postea, cum Demetrius Phalerus Athenis rerum potiretur, Philo ante templum in fronte columnis constitutis prostylon fecit. ita aucto vestibulo laxamentum iniantibus operique summam adiecit auctoritatem.

Τοῦτο δ' ἔχων ἐν νῶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν διηύθυνα τὰς ἐργασίας, ἅς καὶ συμπληρώσας κατόπιν, μετὰ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ δηλαδὴ ἔξαγοράν καὶ ἄλλων ἐπ' αὐτῆς κειμένων οἰκίσκων καὶ τὴν κατεδάφισιν αὐτῶν, κατώρθωσα ν' ἀποκαλύψω σχεδὸν καθ' ὀλοκληρίαν τὰ λείψανα τῆς Στοᾶς, τὰ ὁποῖα καὶ περιγράφω ἐνταῦθα ὅσον τὸ δυνατόν λεπτομερέστερον πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν τοῦ ὑπ' ὄψιν σας Διαγράμματος.

Τοῦ Στερεοβάτου αὐτῆς ἐκτισμένου, ὡς συνήθως, ἐκ τετραγώνων ἢ μᾶλλον παραλληλογράμμων πωρίνων πλίνθων ἢ σκαφή προχωρήσασα εἰς ἱκανὸν βᾶθος ἀπεκάλυψε ποῦ μὲν 4, ποῦ δε 5 καὶ κάπου καὶ 6 δόμους καὶ ὁ τὰ παρόντα γράφων ἱκανὰ συνέλεξε σημεῖα τῶν ἐργασθέντων τὰς πλίνθους (Steinmetzerzeichen), ἅτινα δημοσιεῦθησονται μετὰ τῶν ἀναγκαίων σημειώσεων ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι. Ἐνταῦθα ἅς ῥηθῆ ὅτι οὐχὶ τοῦ αὐτοῦ πώρου ἄλλ' ἄλλαι μὲν σκληροτέρου, ἄλλαι δὲ μαλακωτέρου φαίνονται οὔσαι αἱ πλίνθοι (1) καὶ οὐχὶ πᾶσαι ὁμοίως ἐξεργασμέναι, εἰ καὶ δὲ κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν ὁ δεύτερος δόμος, γενομένης ἀπὸ τῶν ἄνω τῆς ἀριθμήσεως, φαίνεται ἄρκετὰ καλῶς ἐξεργασμένος, ὁ γράφων τὰ παρόντα ἔχει λόγους νὰ πιστεύῃ ὅτι ὀλόκληρος ὁ Στερεοβάτης ἦτο κερωσμένος καὶ ὅλως ἀόρατος (2). Αἱ τρεῖς βαθμίδες (3) τῆς Στοᾶς, ἅς εὐκόλως διακρίνει πᾶς τις ἐπὶ τοῦ Διαγράμματος καὶ ἡ τοῦ δαπέδου αὐτῆς ἐπίστρωσις εἶναι πεποιημέναι ἐξ ἐγχωρίου ὑπομέλανος σκληροῦ ἀσβεστολίθου, ἐπὶ δὲ τοῦ στυλοβάτου ἴσταντο ἔμπροσθεν μὲν (ὡς ἡ τεμάχια τοῦ κατωτάτου σπονδύλου σωζόμενα (4) καὶ ἐν τῷ

(1) Ἴσως δὲν ἔλατομήθησαν πάντες οἱ πώρινοι λίθοι ἐν τῷ αὐτῷ λατομείῳ· ἂν δὲ ἐκ Πειραιῶς ἢ καὶ ἐκ Σαλαμίνος, ἔνθα, ὡς με ἐβεβαίωσα, ὑπάρχουσιν ἐπίσης λατομεῖα πώρου, ἐκομίσθησαν, ἄθλον μοι εἶναι.

(2) Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν προέχει τῶν βαθμίδων ὁ στερεοβάτης, ὡς καὶ τὸ διάγραμμα δεικνύει, περὶ τὸ ἐν Γαλ. μέτρον· ἀρά γε πρὸς μέζονα τοῦ οἰκοδομήματος στερεότητα· Κατὰ δὲ τὰ δύο αὐτῆς ἄκρα ὑπάρχουσι δύο ἔτι προεξοχαί, ἐπίσης σαφῶς ἐν τῷ διαγράμματι δηλούμεναι καὶ, ὡς φαίνονται, μετὰ ταῦτα προστεθείσαι. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον· Περὶ ἔργον δὲ εἶναι ὅτι ἐνῶ κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν προεξέχει τοῦ Στερεοβάτου ὀλίγον τι ἡ κατωτάτη βαθμὶς, κατὰ τὴν Βορείαν ἀνάπαλιν φαίνεται προεξέχων αὐτῆς ὁ στερεοβάτης.

(3) Ὑψος αὐτῶν 0,32, 0,40, 0,40· πλάτος 0,33, 0,39.

(4) Τοῦ τρίτου κίονος γενομένης τῆς ἀριθμήσεως ἀπὸ Μ. πρὸς Β. σώζεται

Διαγράμματι διὰ σκιασεως τοῦ κύκλου δηλωθέντα ἢ αἰ τῆς γομφώσεως μόνον ὅ παῖ [Dübellöcher] δεικνύουσιν) δώδεκα κίονες ἐκ πεντελικοῦ μαρμαῦρου Δωρικοῦ ρυθμοῦ (διάμετρος 1,97 περίπου), οἷτινες οὐδέποτε εἶχον ἀποτελειωθῆ, διότι δὲν φέρουσιν εἰμῆ κατὰ τὸ κατώτατον ἄκρον τῶν σωζομένων σπονδύλων τὴν ἀρχὴν τῆς βᾶθδῶσεως τῶν (1), κατὰ δὲ τὰς πλαγίας πλευρὰς εἰς ἔτι κίων, ὡς τὰ ἔχνη τῆς γομφώσεως τὰ ἐπὶ τῆς πρὸς Βορρᾶν κατὰ τὸ πλεῖστον σωζομένης ἐπιστρώσεως ἀσφαλέστατα δεικνύουσιν (2). Τρίτος κίων ἐν ταῖς στεναῖς πλαγίαις πλευραῖς δὲν φαίνεται ὑπάρξας (3), ἀλλὰ μόνον παραστάς, ὡς ἐν τῷ Διαγράμματι ἐδηλώθη. Δευτέρα δὲ σειρὰ κίωνων παράλληλος τῇ ἔμπροσθεν δὲν ὑπῆρχε καὶ ἐπειδὴ τὸ πλάτος, ἥτοι τὸ βάθος, τῆς Στοᾶς εἶναι 11,50 Γαλ. μέτρα περίπου, ἀναντίρρητον ὅτι ἡ στέγη αὐτῆς δὲν ἦτο λιθίνη. Τοῦ τοίχου τοῦ συνδέοντος τὴν Στοᾶν πρὸς τὸν κυρίως Ναόν, ἥτοι τὸν Σηκόν, σώζονται μόνον τὰ θεμέλια, πύλης δὲ ἐν τῷ μέσῳ ἔχνη δὲν ἐφάνησαν μέχρι τοῦδε, οὐδὲ ἐλπίς εἶναι, νομίζω, νὰ φανῶσιν ἐν τοιαύτῃ τῶν λειψάνων καταστάσει, ἂν τῷ ὄντι ὑπῆρξέ ποτε τοιαύτη, ὡς οἱ Dilettanti, ἕως ὅχι πολὺ ὀρθῶς, φρονοῦσιν (ἴδε τὸ ὑπ' αὐτῶν Διάγραμμα καὶ Bursian Geogr. von Griechenland Erster Band. S. 330).

Τοιαῦτα τὰ τῆς Προνάου Στοᾶς λείψανα τὰ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας

σχεδὸν ὁλόκληρος ὁ κατώτατος σπόνδυλος, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκεται δι' ὀξείας ὀργάνου γεγλυμμένη ἡ λέξις Ittar τὸ ὄνομα τῶν ἐκ τῶν Dilettanti τινὸς πιθανῶς. Τοῦτον δὲ ἐνοοῦσιν ἰσως λέγοντες (σελ. 49 Γερμ. Μεταφρ.) «Nur das ohnehin vier Fuss hohe Bruchstück einer Säule hat sich augenscheinlich auf seinen alten Standort erhalten», ἂν καὶ ἄλλων κίωνων τοῦ κατώτατου σπονδύλου τεμάχια φαίνονται κατὰ χώραν ἔτι κείμενα καὶ δικαιοτέρον ἐκείνοις ἀρμόζει ἡ ὀνομασία Bruchstück.

(1) Ὑψ. 0,15 Γ. Μ. περίπου. Κατὰ τὸ ἄνω αὐτῆς ἄκρον ὑπάρχει ταινία προεξέχουσα, ὡς καὶ ἐν ταῖς τοῦ Θεορικοῦ κίονσιν. (Dilettanti pl. 9,2 σελ. 91) οὐδὲν ἄλλο πιθανώτατα δηλοῦσα, καίπερ κάλλιστα ἐξεργασμένη, ἢ ὅτι ὁ μέλλων νὰ ξέση τὰς βᾶθδῶσεως ἡδύνατο μέγρις ἐκείνου τοῦ σημείου ἀμελέστερον καὶ δι' ἐργαλείων οὐχὶ πάνυ λεπτῶν νὰ ἐργάζηται, εἰς τὴν ταινίαν δὲ φθάσας ἔπρεπε νὰ ἦναι προσεκτικώτερος.

(2) Τὸ μετακινῶν ἐδῶ εἶχε πλάτος περίπου 2,40, ἐν ᾧ τὰ μετακινῶν τῶν ἐμπροσθίων κίωνων ἔχουσι 2,85 περίπου.

(3) Τὸ πρᾶγμα θὰ ἐξακριβωθῆ πιθανῶς ὅταν ὁ ἐκεῖ τόπος ἐντελῶς καθαρισθῆ.

σκαφῆς ἀποκαλυφθέντα· ἀλλ' ἐκτίσθη ἄρα γε αὕτη ὑπὸ Φίλωνος ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ὡς ὁ Βιτρούβιος λέγει; Ὁ ὅλος τρόπος τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς δεικνύει ἀναμφιβόλως ἔργον πολὺ νεωτέρων χρόνων τοῦ Παρθενῶνος καὶ κατὰ τοῦτο φαίνεται οὐχὶ ἀπέχουσα τῆς ἀληθείας ἡ μαρτυρία τοῦ Ῥωμαίου Ἀρχιτέκτονος (1). Ἄν ὅμως ὑπῆρχε μὲν εἰς τὸ ἀρχικὸν τοῦ Ἰκτινοῦ σχέδιον, ἐκτίσθη δὲ μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ 4^{ου} αἰῶνος π. Χ. ἕνεκα διαφόρων λόγων, τοῦ ἐξ Ἐλευσίνος (2) ἀρχιτέκτονος ἐπιστατήσαντος ἀπλῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἢ εἶναι ἐπίνοια καὶ ἔργον αὐτοῦ, τοῦ Φίλωνος δηλαδή, δὲν εἶμαι ὁ ἀρμόδιος νὰ κρίνω καὶ εὐχαρίστως ἀφίνω τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος εἰς τοὺς δυναμένους νὰ τὸ λύσωσιν. Βέβαιον εἶναι ὅτι, ὡς καὶ κατὰ τάλλα, ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται, οὕτω καὶ κατὰ τοῦτο, τὸ ἔχειν δηλ. τοιαύτην Πρόναον Στοᾶν, πρωτοφανῆς ἦτο, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀρχιτεκτονικῇ τοῦλάχιστον, ὁ ἐν Ἐλευσίει Ναός.

Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα· ὅτι δὲ ἡ σκαφή ἢ ἀποκαλύψασα τὰ λείψανα τῆς Στοᾶς ἔφερεν εἰς φῶς καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων τοιαῦτα δῆλον καὶ ἐξ ἀπλοῦ ἐπὶ τοῦ διαγράμματος βλέμματος. Παράδοξον εἶναι τὸ παραλληλόγραμμον ἐκεῖνο κτίσμα (δ) οὕτω λοξῶς εἰς τὸν στερεοβάτην προσερειδόμενον καὶ τρόπον οἰκοδομῆς ἔχον μαρτυροῦντα (3) χρόνους ἀρχαιοτέρους τῶν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς Στοᾶς. Ἡ μέχρι τοῦδε σκαφή ἔδειξεν αὐτοῦ τέσσαρας δόμους, τοὺς μὲν τρεῖς ἐκ πωρίνων πλίνθων τὸν δὲ ἀνώτατον μετὰ τοῦ δαπέδου ἐξ ἑλευσινιακοῦ λίθου πεπονημένους. Ἦτο δέ τι ὀλόλιθον (massif) κατὰ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἐκτισμένον δύσκολον νὰ ῥηθῇ. Πιθανωτάτη δὲ εἶναι ἡ

(1) Ἴδε καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. Π. Γ. Φυλ. Α. ἐπιγρ. 1.—Τὰ περὶ ἀγορᾶς οἰκοδομησίμου ὕλης ἐν αὐτῇ λεγόμενα δύνανται, ὡς καὶ ἐκεῖ γράφω, μετὰ πιθανότητος ν' ἀναφέρονται εἰς προπαρασκευαστικὰς τινὰς ἐργασίας πρὸς οἰκοδομὴν τῆς Στοᾶς. Χρόνων δὲ φαίνεται ἡ ἐπιγραφή οὔσα τῶν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος (350-300).

(2) Ὁ Φίλων, ὡς ἡ περὶ τῆς Σκευοθήκης ἐπιγραφή μᾶς διδάσκει (Bull. de cor. Hellenique 1882· σελ. 541 καὶ 545) ἦτο Ἐλευσίνιος.

(3) Ἐσημειώθη ἐν τῷ διαγράμματι κυανῷ χρώματι, διότι ὁ ἀνώτατος αὐτοῦ δόμος ἔχει τι τοῦ πολυγωνίου τρόπου. Τὸ ὕψος του φθάνει μέχρι πού τοῦ ἀνωτάτου δόμου τοῦ στερεοβάτου τῆς Στοᾶς.

γνώμη ὅτι κτιζομένου τοῦ Σηκοῦ κατεστράφη τὸ ἐμποδιζόν μέρος αὐτοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν ἐπεχώσθη, ὡς τοῦτο οὐχὶ σπανίως ἐγένετο ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Λείψανα ἄλλα κατὰ τὴν φορὰν τῶν τοίχων τοῦ ἐντὸς τοῦ Σηκοῦ, εἰ καὶ ἡ σκαφή ἐγένετο κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐπίτηδες εἰς ἱκανὸν βάθος, δὲν ἀνεφάνησαν. Ὀλίγον δ' ἀπωτέρω ἄλλου τινὸς οἰκοδομήματος (ε) οὐχὶ μεγάλου τὰς διαστάσεις, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος δῆλον, καὶ ἀπλοῦ τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆς ἀπεκαλύφθησαν τὰ λείψανα, κατὰ δὲ τὰ γράμματα ζ—ζ ἀνεφάνησαν τὰ ἴχνη τοίχου πολυγωνίου ἐξ ἔλευσινακοῦ λίθου μετὰ τῶν ἴχνων προστύχου ὑδραγωγείου καὶ τῶν λειψάνων καὶ ἄλλων ἐπίσης προστύχων τοίχων (1). Νὰ προχωρήσω πρὸς Δυσμάς σκάπτων δὲν ἠδυνάμην, Κύριε Πρόεδρε, διὰ τε ἄλλους λόγους καὶ διότι ἡ ὁδὸς τῆς παλαιᾶς Ἀγορᾶς τοῦ χωρίου, ἣν βλέπετε καὶ ἐν τῷ διαγράμματι σημειουμένην, ἦτο, οὐχὶ μόνον τοῖς ὀλίγοις ἔτι ἐκεῖ μένουσι κατοίκοις, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ αὐτῷ ἐπὶ τοῦ παρόντος χρήσιμος. Πρὸς Βορρᾶν παραλλήλως τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Στερεοβάτου τῆς Στοᾶς οὐδενὸς κτίσματος λείψανα ἔφερον εἰς φῶς ἡ σκαφή. Πανταχοῦ δὲ ἐνταῦθα ἡ ἀναμειγμένη μετὰ τῶν χωμάτων λατύπη τῶν παρῶν πλίνθων ἐνιαχοῦ δὲ καὶ μετὰ συντριμμάτων ἀγγείων (2) ὑπὸ τὴν ἀσβεστοπλακόκτιστον στρωσὶν ἐμαρτύρουν ὅτι ἤδη ἔκπαλαι εἶχε γείνει τεχνητῇ ἐνταῦθα ἐπίχωσις καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἐπεκύρωσε κατόπιν καὶ ἡ κατὰ τὰ γράμματα κ μ η θ ι σκαφή, περὶ ἧς ἔρχομαι εὐθὺς νὰ εἶπω ὀλίγα.

Τοὺς λόγους οἵτινες μὲ ἠνάγκασαν νὰ κάμω ἐν πῆδημα, οὕτως

(1) Πάντα ταῦτα ἔμειναν ἄθικτα ὅπως κατόπιν ἐρευνηθῶσι καὶ εἰ δυνατόν ἐνονηθῶσι καλλίτερον. Πολυγωνίους τοίχους καὶ ἄλλους, ὡς κατωτέρω ἐηθήσεται, ἀπεκάλυψεν ἡ ἡμετέρα σκαφή, ἃν ἐπίσης οὐχὶ εὐνόητος ὁ σκοπός.

(2) Τούτων περιέργα καὶ πρωτοφανῆ, καθόσον ἐγὼ οἶδα, εἶναι τὰ ὁμοιάζοντά πως τὰς καὶ νῦν ἐν χρήσει, ἐν μοναστηρίοις μάλιστα, κρεμαστάς λυχνίας (κανδήλας) τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι ἐλπίζω νὰ ἀπεικονισθῶσι τὰ περιεργότερα κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κάλλιον διατηρούμενα ἐξ αὐτῶν, ἃν ὁ ἀριθμὸς ἦν μέχρι τοῦδε ὄχι μικρὸς σχετικῶς πρὸς τὰ ἄλλα ἄλλων ἀγγείων θραύσματα, ἅτινα δὲν ἦσαν πολλά. Ὑπάρχουσι ὅμως καὶ ἐν τούτοις τινὰ ἄξια λόγου διὰ τὰς γραφάς των, πλὴν δὲ ἐνός κατὰ τὴν γνώμην μου, τὰ λοιπὰ πάντα ἀνάγονται εἰς χρόνους ἀρχαιότερους τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἀλλαχοῦ πλείονα.

είπε), και να μεταβῶ ἔξω τοῦ Περιβόλου, πρῶτον μὲν κατὰ τὸ σημεῖον N, ἔπειτα δὲ κατὰ τὰ Βορειοανατολικά αὐτοῦ, ἀνήγγειλα ἐγκαίρως εἰς τὸ Συμβούλιον καὶ ἐνταῦθα ἀρκετὸν νὰ ῥηθῆ ἔτι ἅπαξ, ὅτι καὶ οὗτοι δὲν ἦσαν ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπιστημονικοί. "Ὅτι ὅμως δὲν μετενόησα εὐνόητον, διότι ἐκεῖ ἔφερεν εἰς φῶς λίαν περιέργα πράγματα ἢ σκαφή καὶ ἐν πολλοῖς διώρθωσε τὰς περὶ τοῦ τείχους τοῦ Περιβόλου δοξασίας τῶν Dilettanti. Καὶ ἀληθῶς, ἵνα πρῶτον περὶ τούτου δι' ὀλίγων κάμω λόγον, ἢ μὲν κατὰ τὸ γράμμα N σκαφή ἀπέδειξεν, ὅτι εἰς ἰκανὸν διάστημα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτοῦ πλευρὰν τὸ τεῖχος τοῦ Περιβόλου ἔβαινε παράλληλον τῇ ἀνατολικῇ τῆς Σιτοῦς πλευρᾷ, πιθανώτατα δὲ κατὰ τὸ σημεῖον E, ἔνθα καὶ λείψανα ὑδραγωγείου ὑπάρχουσιν, ἐσχημάτιζε γωνίαν (1), ἢ δὲ κατὰ τὰ Βορειοανατολικά αὐτοῦ μέρη σκαφή ἐφάνησεν ὅτι πάντη διαφόρος, ἢ ὅπως οἱ Dilettanti σημειοῦσιν, εἶχον τὰ κατὰ τὸ τεῖχός του ἐνταῦθα· ἢ συνέχεια δηλαδὴ αὐτοῦ διακοπτομένη πως ἐδῶ, ἄδηλον ποῦ πάλιν ἐπανελαμβάνετο· διότι τῶν δύο παραλληλογράμμων τοίχων τοῦ τετραγώνου K ὁ μὲν ἐσώτερος καὶ ἄλλως μὴ δυνάμενος νὰ θεωρηθῆ συνέχεια τοῦ τείχους τοῦ Περιβόλου ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ μεταγενέστερος πολὺ ὢν (2), ὁ δὲ ἐξώτερος φαίνεται μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος ἀρχαῖος, ἀλλ' ἂν ἦναι καὶ λείψανον τοῦ Περιβόλου ἀμφιβέλλω.

(1) Τὰ λοιπὰ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Μεσημβρινῆς αὐτοῦ πλευρᾶς, ὅπως ἐν τῷ διαγράμματι φέρονται σημειωμένα, λείψανα ἦσαν ἤδη καταφανῆ. Τὰ τῶν δύο Πύργων τοῦ κατὰ τὴν γωνίαν στρογγύλου καὶ τοῦ κατὰ τὸ μέσον που τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τετραγώνου οἱ Dilettanti δὲν εἶδον, ὡς φαίνεται, καὶ δὲν ἐσημείωσαν ἐν τῷ Διαγράμματι των. Τῆς δυτικῆς του πλευρᾶς σώζονται ἐπίσης ὀλίγα λείψανα καὶ εἶναι καὶ ταῦτα καταφανῆ ἐν τῷ βράχῳ ἔχοντι οὐχὶ ὅλως εὐθεταν, ἀλλ' ὀλίγον τι καμπύλην τὴν γραμμὴν, ὡς ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐδηλώθῃ διαγράμματι, καὶ τὸ πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ναοῦ ἐστραμμένον πρόσωπον (ὑψος αὐτοῦ 2,00 - 3,00 Γ. Μ) κάπως ὠμαλισμένον.

(2) Ἐν τῷ τοίχῳ τούτῳ εἰς ὑψος μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους πολλαχοῦ σωζομένων ὑπάρχει ἐντετειχισμένον γείσον μετὰ σταγόνων ἀρχαίου οὐχὶ μεγάλου τὰς διαστάσεις οἰκοδομήματος ζωηρὰ σῶζον ἔχην ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐν δὲ τῇ ὑποτιθεμένῃ παρ' ἐμοῦ συνεχείᾳ αὐτοῦ, ἦν κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Dörpfeld γενόμενης καταμετρήσεως ἀνέσκαφα (ἐν τῷ μεταξὺ ἀφῆθη χώρος ἄσκαπτος καὶ διὰ τούτου δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἂν ἦναι ἀληθῶς τούτου συνέχεια), εὐρίσκονται καὶ αὐτοῦ τοῦ τοίχου τοῦ Ναοῦ πλάκες ἐντετειχισμέναι.

Κατὰ τὸ πρὸς Ἀνατολὰς ἄκρον αὐτοῦ, ἔνθα καὶ οἰοῦναι ἀντηριδα τινὰ φέρει, ἀποθαίνει πολὺ παχύτερος διὰ τῆς προσθήκης τοῖχου ἐκ τροχμαλοπαγῶν λίθων ἐκτισμένου, ἀμφοτέροι δὲ οἱ συνδέοντες αὐτὸν πρὸς τε τὸν τοῖχον Α καὶ πρὸς τὸν ἐσώτερον τοῦ τετραγώνου Κ ἐκ τῶν αὐτῶν τροχμαλοπαγῶν λίθων ἦσαν ὠκοδομημένοι (1).

Ὁ τοῖχος Α ἔχει καὶ αὐτὸς μέρος πρὸς Βορρᾶν ἐκ τροχμαλοπαγῶν λίθων ἐκτισμένον, ἀλλὰ κάλλιον ἐξειργασμένον, ὅλον δὲ τὸ λοιπὸν αὐτοῦ μέρος, καθόσον ἐγένετο γνωστὸν, μάλιστα δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ (ν) μέχρι τοῦ (ξ) εἶναι ὠκοδομημένον ἐκ πωρίων κανονικῶν πλίνθων πάνυ καλῶς ἐξειργασμένων καὶ φερουσῶν μόνον κατὰ τὰς δύο αὐτῶν πλευρὰς περιθώριον (2). Ἀπὸ τοῦ σημείου (ξ) καὶ πέραν πρὸς Ἀνατολὰς τὰ νῦν ὄρωμενα δεικνύουσιν ὅτι ὁ τοῖχος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ συνέχεια τοῦ Περιβόλου ἀνώμαλον τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν καὶ τὰς πλίνθους οὐχὶ ὡς τὰς τῆς ἐξωτερικῆς του ἐπιφανείας εἰργασμένας φέροντος ἐν τῇ νῦν αὐτοῦ τοῦλάχιστον καταστάσει. Πλὴν ὁμως τῶν τοίχων τούτων ἡ σκαφή μᾶς ἀπεκάλυψεν ἐνταῦθα εἰς ἰκανῶς μέγα βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους προχωρήσασα (6, 50 περίπου Γαλ. μέτρα) ὅσα μέλανι χρώματι βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ Διαγράμματι σημειούμενα.

Καὶ πρῶτον ἀπεκαλύφθη ἡ πρώτη σειρὰ τῶν ἐκ τετραγώνων πωρίων πλίνθων ὠκοδομημένων στηλῶν, ὧν ἡ πρὸς τῷ τοίχῳ

(1) Τούτους ἀμφοτέρους, τὸν μὲν λ - ν ὅπως ἀνοίξω δίοδον εἰς τὰ ἐντός, τὸν δὲ ἔτερον, τὸν συνδέοντα τοὺς δύο παραλλήλους τοίχους τοῦ τετραγώνου Κ, κυρίως ὡς μὴ ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους ἐδραζόμενον καὶ ἀπειλούντα πτώσειν, κατέστρεψα, ἀφοῦ ἤδη πάνυ πολλοὶ εἶδον αὐτούς, ὁ δὲ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς των εὐκόλως γίνεται καταληπτὸς ἐκ τοῦ ἀφειθέτου ἀθίχτου μέρους. Ὅτι δὲ πάντες οἱ τοῖχοι οὔτοι προσθήκας καὶ μεταβολὰς μαρτυροῦσιν, ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις γενομένας, δηλον. Οἱ Dilettanti τὸν ἐσωτερικὸν τοῖχον τοῦ τετραγώνου Κ, οὗ ἴχνη ἦσαν καὶ τῶρα ἀόρατὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους, ὑπέλαβον, ὡς φαίνεται, ὡς συνέχειαν τοῦ τοίχου τοῦ Περιβόλου, χωρὶς νὰ παρατηρήσωσιν ὅτι οἱ φαινόμενοι ἐκεῖνοι λίθοι ἦσαν τροχμαλοπαγεῖς καὶ ἐμαρτύρουν ὅπως διάφορον τρόπον τειρομένης. Διὰ σκαφῆς δὲν πιστεύω νὰ ἠρεῦνησαν τὸν τόπον.

(2) Εὐκολώτερος καὶ οἰκονομικώτερος βέβαια εἶναι ὁ τρόπος οὗτος, εἰ δὲ καὶ χρόνους μαρτυρεῖ οὐχὶ πολὺ ἀρχαίους, ὡς λέγεται, δὲν γνωρίζω. Ἐν τοῖς τῆς Ἀκροπόλεως οἰκοδομήμασι αἱ πλίνθοι ὅπου ἔχουσι περιθώριον ἔχουσι τοιοῦτον καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς των.

έρειδομένη, ὅπως έρείδεται, οὕτω δὴ λοξῶς καὶ εἰσέχουσα τρόπον τινὰ εἰς αὐτόν, ἀνασκαφεῖσα μέχρι τοῦ στυλοβάτου τῆς ἔχει ὕψος 5, 40 Γαλ. μέτρα περίπου, ἀριθμοῦσα ἐν ὄλῳ νῦν 8 πλίνθους πᾶνυ καλῶς καὶ πρὸς θεῖαν ἐξειργασμένας. Αἱ λοιπαὶ τέσσαρες σώζονται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον, πᾶσαι δὲ φέρουσαι παραλληλογράμμους κοιλότητος, ἡ μὲν πρώτη, δύο, αἱ δὲ λοιπαὶ τέσσαρες τρεῖς, κατὰ τὰς τρεῖς αὐτῶν πλευράς, πλὴν τῆς πρὸς τὰ ἔσω ἐστραμμένης (1). Εἶτα δὲ προχωρήσασα ἡ σκαφή πρὸς τὰ ἐντός, ἤτοι πρὸς Μεσημβρίαν, ἐξέχωσε τὰ λείψανα τριῶν ἔτι ὁμοίων στηλῶν (2) (τετάρτη, ὡς φαίνεται, δὲν ὑπῆρχε, τοῦλάχιστον ἡ νῦν σκαφή δὲν ἔδειξε), τὰ λείψανα δὴ στρογγύλων κίονων (τοῦ ἐτέρου μόνον τὰ ἔχνη σώζονται, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ συγχύσεως ἐσημειώθησαν ὁμοίως ἐν τῷ Διαγράμματι), παρὰ τὴν πρώτην τετράγωνον στήλην πρὸς Ἀνατολὰς ὅλως παράδοξόν τι πρᾶγμα ὡσεὶ θυρίδα καὶ τέλος εἰς τὰ βαθύτατα στρώματα ἐτέρων τοίχων ἔχνη, ἅπερ ὡσαύτως διὰ μελαινῶν γραμμῶν ἐδηλώθησαν. Ἐμπροσθεν δὲ καὶ κατὰ τὰ πλάγια πρὸς Ἀνατολὰς ὑψοῦτο τοῖχος ἐξ ὠμῶν πλίνθων μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ σημεριοῦ ἐδάφους· οὗτος δηλοῦται ἐν τῷ Διαγράμματι διὰ τῆς ὑποφαίου πλατείας ταινίας, ἐν τῷ μέσῳ δὲ περίπου κατὰ τὰ γράμματα ο—ο ἐσημειώθη διὰ δύο λεπτῶν γραμμῶν τὸ μέρος αὐτοῦ, ὅπερ ἀφέθη ἄθικτον καὶ ἴσταται ἀκόμη ὄρθιον (3). Ὑπὸ τὸν τοῦ-

(1) Ἀπὸ τοῦ στυλοβάτου μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς κοιλότητος ἐμέτρησα ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ τῇ καὶ μόνῃ ἀποκαλυφθείσῃ κατ' ὄλον τῆς τὸ σωζόμενον ὕψος, ὡς ἐρρήθη 2,80 περίπου. Εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, ὡς εἶκός, φέρουσι καὶ αἱ λοιπαὶ τὰς κοιλότητάς των ἐχούσας μὲ μικράς τινὰς παραλλαγὰς ὕψος, ἤτοι μήκος, 0,30, πλάτος 0,20, βάθος 0,10—0,15. Γ. Μ. περίπου.

(2) Τούτων ἡ πρώτη ἦτοι ἡ ἀνατολικωτέρα ἀνασκαφεῖσα μέχρι τοῦ στυλοβάτου σώζει νῦν τοῦ ὕψους τῆς 1,80 τρεῖς ἀριθμοῦσα πλίνθους· ἡ δευτέρα ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους ἐπίσης μέχρι τοῦ στυλοβάτου τῆς ἀνασκαφεῖσα, σώζει δύο μόνον πλίνθους· τῆς τρίτης, ἥτις ἐπίσης δύο θὰ σώζη μόνον πλίνθους, ἐξεχώσθη ὀλίγον τι μέρος· μόνον δὲ ἡ δευτέρα φαίνεται ἔχουσα καὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τῶν πλίνθων τὴν ἐπιφανείαν λείαν ἐνῶ ἡ μὲν τρίτη φέρει τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἐστραμμένην πλευρᾶν ἀνώμαλον, τῆς δὲ πρώτης τῆς μεσαίας τῆς πλίνθου προεξέχει πρὸς ἀνατολὰς τῶν ἄλλων δύο πλίνθων μέρος ἐπίσης μὴ ὠμαλισμένον.

(3) Ὅλος ὁ μεταξὺ τούτου τοῦ ἐξ ὠμῶν πλίνθων τοίχου καὶ τῶν πρὸς ταῖς τετραγώνους στήλαις χώρος ἔφερε τεχνητὴν ἐξ ἄμμου ποταμίαις ἐπίχωσιν, μόλις δὲ εἰς τὰ βαθύτατα στρώματα τῆς νῦν σκαφῆς ὑπάρχουσι χρώματα ἄλλα, ἐν οἷς εὗρέθησαν

χον τοῦτον, καθόσον ἡ σκαφή κατέστρεψεν αὐτόν, ἀνεφάνησαν τὰ ἔγνη πολυγωνίων ἐξ ἐγγωρίου λίθου τοίχων, κυανῷ δηλούμενα χρώματι καὶ περαιτέρω ὁμοίων τοίχων τὰ λείψανα ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὸ γράμμα (η) εἰς ἱκανὸν ταῦτα ὕψος σωζόμενα (1), κατὰ δὲ τὸ μέρος θ—ι ἕτερος τοῖχος εἰς ὕψος μέχρι τῆς ἀσβεστοπλακοκτίστου στρώσεως ἦλθεν εἰς φῶς ἐκ πύρων οὗτος, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἄλλων οἰκοδομημάτων εἰλημμένων, ὡς φαίνεται, καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατὰ τὰ χάσματά του παραγεμισμένος μὲ μικροὺς συνήθεις λίθους (2). Κατὰ δὲ τὰ γράμματα κ—μ καὶ ἐτέρων καλοκτισμένων ἐκ πωρίνων πλίνθων λείψανα ἀπεκαλύφθησαν, εἰς ἱκανὸν μάλιστα ὕψος τὰ κατὰ τὸ (κ) (φρέατος ἀρχαίου ἄρα γε ἀπομεινάρια;) σωζόμενα.

Ὅτι πάντα ταῦτα, Κύριε Πρόεδρε, τὰ ὁποῖα προσεπάθησα ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβέστερον νὰ περιγράψω, δὲν εἶναι εἰνόνητα, οἴκοθεν φανερόν. Βέβαιον ὅμως φαίνεται μοι ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ἢ τὰ οἰκοδομήματα, εἰς ἃ ἀνήκον αἱ τετράγωνοι στῆλαι καὶ τὰ ἄλλα ἐκεῖ λείψανα, δὲν ἴσταντο πλέον ὄρθια, ὅταν ἡ Σποὰ ὠκοδομεῖτο αὐτῆς ταύτης πιθανῶς χάριν κατεδαφισθέντα καὶ ἐπιχωσθέντα, τῶν δὲ τοίχων τινὲς πρὸς ὑποστήριξιν ἴσως τῆς τεχνητῆς ἐπιχώσεως εἶχον κτισθῆ καὶ πιθανῶς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχεν οἰκοδομηθῆ καὶ ὁ μέγας ἐξ ὠμῶν πλίνθων τοῖχος, ἂν καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ ὑπερβαῖνον τὴν ἀσβεστοπλακοκτίστον στρώσιν (ἂν ὁ ὀφθαλμὸς δὲν μὲ ἀπατά, διότι καταμέτρησιν τὴν πρέ-

ὀλίγα τινὰ θραύσματα ἀγγείων, ὧν ἄξιον μνήμης τὸ φέρον ἐγγάρακτον δι' ὄξος ὄργανου πλαστον. Ἐπίσης δι' ἄμμου φαίνεται εἶναι ἐπιχωσμένος καὶ ὁ μεταξὺ τῆς ανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐξ ὠμῶν πλίνθων τοίχου καὶ τοῦ τοίχου τοῦ Περιβόλου χώρος καὶ ἐκ τῆς θέσεως τῶν στρωμάτων αὐτῆς (τῆς ἄμμου δηλ.) δεικνύεται, ὡς πάνυ ὀρθῶς ὁ κ. Dörpfeld μοι παρετήρησεν, ὅτι ὑπῆρχεν ἤδη ὁ τοῖχος, ὅτε ἡ ἐπίχωσις ἐγένετο, ῥιπτομένης ἄνωθεν καὶ ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ τοίχου τῆς ἄμμου.

(1) Μέρους τούτου κατὰ τὸν ἰσόδομον κυρίως τρόπον, εἶναι ἐκτισμένον ἐξ ἐγγωρίου ὅμως πάντοτε λίθου.

(2) Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὅπου αὕτη δὲν ἦτο ἄμμος συνέκειτο ἐκ χυμᾶτων ἀναμειγμένων μετὰ λατύπης τῶν πωρίνων πλίνθων καὶ μικρῶν ἄλλων λιθαρῶν καὶ χαλικίων. Ἐν αὐτῇ δὲ εὐρέθησαν καὶ τὰ περισσότερα θραύσματα ἀγγείων καὶ πηλίνων εἰδωλίων ὀλίγα τεμάχια καὶ δύο ἢ τρία σχεδὸν ὀλόκληρα τῆς πάνυ συνήθους παραστάσεως, γυναικὸς ἐπὶ θρόνου καθημένης: (Ἴδε περὶ τοῦ τύπου τούτου *Archeolog. Zeitung*. 1882, σελ. 266).

πουσαν δὲν ἐνήργησα) καὶ ὁ τῆς οἰκοδομίας του πάνυ καλὸς τρόπος δὲν φαίνονται ἐπικυροῦντα τὴν γνώμην μου ταύτην. Ἄλλὰ πάντα ταῦτα ἐλπίς εἶναι νὰ διευκρινήσῃ ἢ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι περαιτέρω σκαφή. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκρίθη σκόπιμον νὰ ἐρευνηθῇ διὰ σκαφῆς καὶ ὁ κατὰ τὰ γράμματα ρ σ τ π χῶρος, πανταχοῦ δὲ ὑπὸ ἐπίχωσιν 1,00—1,50 Γαλ. μέτρα (1) ἀνευρέθη ἡ ἀσβεστοπλακόκτιστος ἐκείνη στρωσίς (2), ἣτις οὐδὲν ἄλλο ἀπεδείχθη ἐπὶ τέλους οὔσα ἢ ἡ στρωσίς τῆς αὐλῆς τοῦ Ναοῦ (3) πιθανῶς ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις ἀνακαινισθεῖσα, ἂν καὶ τὸ ἀσβεστόκτιστον αὐτῆς δὲν ἀποκλείη τοὺς Ἑλληνικοὺς.

Καὶ τῶ ὄντι τὰ πολλὰ ἐκεῖ εὐρεθέντα ἐνεπίγραφα τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων βάρβαρα, (4), αἱ κατὰ χῶραν ὑπάρχουσαι καὶ ἐν τῶ Διαγράμματι σημειούμεναι ἐκ πώρου ἢ ἐγχωρίου λίθου βάσεις (ἐν αἷς καὶ τὸ κατὰ τὸ γράμμα π) ἡμιελλειψοειδῆς κτίσμα), ἢ ὑπ' αὐτὴν τεχνητὴ ἐπίχωσις καὶ ἡ μὴ εὐρεσίς ἐν ταύτῃ

(1) Οὐχὶ μεγαλειτέρα ἦτο ἡ καλύπτουσα τὸ δάπεδον τῆς Στοᾶς ἐπίχωσις, καὶ ἂν πιστεύσωμεν τοὺς Dilettanti, καὶ αὕτη ἐπαισθητῶς αὐξηθεῖσα φαίνεται κατὰ τὰ τελευταῖα 90 ἔτη (ἴδε σελ. 49 τῆς Γερμ. Μεταφράσεως).

(2) Ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς εἶναι ὄχι πολὺ ὁμαλὸς καὶ εὐληπτος. Καὶ κατὰ μὲν τὴν προέχουσαν πλατεῖαν ζώνην τοῦ στερεοβάτου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Στοᾶς ἐπὶ τοῦ ἀσβεστοχρίσματος ὑπάρχουσι πλάκες μαρμάριναι παραλληλόγραμμοι ἀρκετοῦ μήκους καὶ πλάτους, (1,05×0,80 ἐνιαχοῦ) πάχους δὲ 0,05—0,06 Γ. Μ. Ἐν τοῖς ἄλλοις ὅμοις αὐτῆς μέρεσιν ἐπὶ τοῦ ἀσβεστοχρίσματος ὑπάρχουσι μικραὶ τὰς διαστάσεις, λεπτότεραι καὶ ὄλιως ἀκανόνιστοι, πλάκες καὶ ἐνιαχοῦ παρατηροῦνται ἐπ' ἄλλα τὰ ἐν ὑπὲρ τὸ ἄλλο δύο ὅμοια ἐπιστρώματα ἀποτελοῦντα ὁμοῦ πάχους 0,08—0,10 Γ. Μ. Κατὰ τοὺς Dilettanti (σελ. 54) καὶ ἄλλη ὑπῆρχεν ὁμοία ἐπίστρωσις, τῆς ὁποίας «die oberfläche gleiche Höhe mit der oberen Seite der unteren Stufe» εἶχε. Ταύτης ἐγὼ δὲν ἀνεύρον πλέον ἵχνη. Ὅτι δὲ πολλαχοῦ καὶ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα οὐδὲν ἄλλο σῶζεται ἢ τὸ ἀσβεστόχρισμα μόνον, οἴκοθεν φανερόν. Καθόσον δὲ ἡ νῦν σκαφὴ ἔφερε λείψανα αὐτοῦ εἰς φῶς, φαίνεται ὅτι ἡ ἐπίστρωσις κατελάμβανε μόνον τὸν ἔμπροσθεν τῆς Στοᾶς, ἦτοι τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τεύχους τοῦ Περιβόλου χῶρον, ὀλίγον καὶ πέραν τῶν γωνιῶν αὐτῆς πρὸς μεσημβρίαν καὶ βορρᾶν ἐκτεινομένη, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς δυσμὰς προχωροῦσα, μὴ περιεῖς ἄλλουσα οὐδέποτε τὴν Στοᾶν καὶ τὸν Ναὸν κατὰ τὰς πλαγίας αὐτῶν πλευρᾶς, τὴν μεσημβρινὴν δηλ. καὶ τὴν βορείαν.

(3) Ταύτης, δηλ. τῆς αὐλῆς τοῦ ἱεροῦ, μνημονεύει καὶ τὸ εἰς Ἱεροφάντην Χαίρητιον ψήφισμα, περὶ οὗ βηθήσονται ἀλλαχοῦ τὰ δέοντα.

(4) Τούτων ἐν (ἀρθ. 42^α) εὐρέθη ἐπ' αὐτῆς τῆς στρώσεως ἐδραζόμενον καὶ ἀφῆθη (κατὰ τὸ γράμμα φ) κατὰ χῶραν ἀμετακίνητον.

(τῇ ἐπιχώσει) ἀρχιτεκτονικοῦ τινος τεμαχίου εἰς τὴν Στοᾶν ἢ τὸν Ναὸν ἀναφερομένου μᾶς ἄγουσιν ἀναγκαιῶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἤδη ἀφ' ὅτου ἡ Στοᾶ εἶχε κτισθῆ, πατούμενον ἐδαφος τῆς αὐλῆς τοῦ Ναοῦ (1).

Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα· καιρὸς δὲ νῦν νὰ στρέψω τὸν λόγον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Σηκοῦ τὰ λείψανα, τὸ παραδοξότατον, ἀλλὰ καὶ τὸ πολυτιμότερον συγχρόνως, καὶ ἐν τῇ νῦν αὐτοῦ καταστάσει, εὐρημα τῶν ἡμετέρων ἀνασκαφῶν. Ἐθράδυνα νὰ ἐπιληφθῶ τῆς ἐρεύνης αὐτῶν, διότι πολλὰ ἐπεπρόσθου, ὡς γνωρίζετε, τὰ κωλύματα. Τέλος ὁμως κατωρθώθη καὶ ἐκεῖ νὰ σκάψωμεν καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἐξαγόμενα εἶναι τὰ ἐξῆς.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ τοίχος τοῦ Σηκοῦ στηριζόμενος ἐπὶ στερεοβάτου (2) ὁμοίου τὴν κατασκευὴν τῷ τῆς Στοᾶς ἢν ἐκτισμένος ἐξ ἐγχωρίου λίθου καὶ κατὰ τὰ ὀλίγα σωζόμενα λείψανα ἐκ διπλῆς σειρᾶς πλίνθων ἀποτελούμενος εἶχε πᾶχος 1, 20 — 1, 25 Γαλ. μέτρου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ λίθου ἦσαν πεπονημένοι καὶ αἱ δύο βαθμίδες τοῦ Σηκοῦ ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὰς δύο ἀνωτέρας βαθμίδας τῆς Στοᾶς ἧς ἡ κατωτάτη βαθμὶς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν εὐθυνητηρίαν ἣτοι τὸν ἀνώτατον δόμον τοῦ στερεοβάτου τοῦ τοίχου τοῦ Σηκοῦ (3)· ὅτι δὲ κατὰ τὰ πρὸς Δυσμᾶς αὐτοῦ μέρη καὶ αὐτὸς ὁ βράχος εἶχεν ἐξομαλισθῆ ἐπίτηδες, ὅπως τοῦ τοίχου τούτου ἀποτελέσῃ μέρος καὶ ὑποδεχθῆ τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ τὴν

(1) Κατὰ τὴν θέσιν, ἣν οἱ Dilettanti σημειοῦσι διὰ τοῦ γράμματος R, ἀνεῦρον ἐγὼ μέχρι τοῦδε δύο παραλλήλως κειμένας μαρμαρίνας πλάκας μὲ ἀπλοῦν ἀρχιτεκτονικὸν κόσμον (μῆκος 2,00, πλάτος 1,00 καὶ πᾶχ. 0,40 περίπου)· ἀλλὰ περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἐκεῖ τόπων χρηζόντων ἔτι ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης μακρότερος ἐνταῦθα λόγος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνη.

(2) Ἐλάχιστον μόνον αὐτοῦ μέρους, ἵνα τ' ἀκριβῆς φηθῆ, ἡ μέχρι τοῦδε σκαφὴ ἔφερεν εἰς φῶς, οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῶν γνωσθεισῶν πλίνθων παρετήρησα σημεῖον τῶν ἐργασαμένων αὐτάς (Steinmetzerzeichen).

(3) Ἐλάχιστα αὐτοῦ λείψανα καὶ κατὰ τὸ μὴ ἀνασκαφέν μέρος, ὡς εἰκάζω, μᾶς περιεσώθησαν. Τὰ κατὰ τὸ γράμμα B, ἅτινα ἡ νῦν σκαφὴ ἔφερεν εἰς φῶς ὀλόκληρα, καὶ πρότερον, ὡς ἐροῦντο, ὀλίγον τι ὄρατὰ ὄντα, δὲν σώζουσιν ἢ μόνον τὴν πρὸς τὰ ἔξω σειρὰν τῶν τετραγώνων πλακῶν τοῦ ὀρθοστάτου (ὕψος 1,12 Γ. Μ.), ἀλλ' ἀναμφίβολον ὅτι καὶ ἄλλη ὁμοία ὑπῆρχεν ἔσωθεν, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἦσαν, ἐν διπλῇ ὠσάτως σειρᾷ, ἐπιτεθειμένοι, αἱ πλίνθοι καθ' ὅλον τὸ ὕψος του· ὅτι δὲ τὸ πᾶχος αὐτοῦ δὲν ὑπερέβαινε τὸ 1,25 Γ. Μ., ὅτι δηλ. δὲν εἶχε παραγέμισμα, ἐξάγεταί καὶ ἐκ τοῦ σωζομένου μέρους τῆς κατὰ τὴν πύλην Ω παραστάδος καὶ ἐκ τῶν

πρὸς τὰ ἄνω, συνομολογοῦσι μοι πάντες οἱ ἰδόντες. Περὶ δαπέδου τοῦ Ναοῦ οὐδὲν ἄλλο νὰ ῥηθῆ δύναται ἢ ὅτι ἡ νῦν σκαφή ἔδειξε πολλαχοῦ τὸ βραχῶδες αὐτοῦ ἀνώμαλον ἔδαφος, ἐφ' οὗ πολλοὶ τῶν κιόνων (περὶ ὧν ὁ λόγος κατωτέρω) ἠδράζοντο, λείψανα δέ τινα κατὰ τὸ γράμμα (X) μόνον ἀναφανέντα οἰοεὶ ἐπιστρώσεως τινος ἐκ πωρίνων λίθων, χρήζουσιν ἔτι μείζονος καὶ ἀκριβεστέρας ἐξετάσεως, ἥτις ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἠδύνατο νὰ γείνη. Μετὰ δὲ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ βραχῶδους ἐδάφους συναπεκάλυψεν ἡ σκαφή καὶ τὰ ἄλλα ἐκεῖ περιωθέντα, ἀτυχῶς ἐλάχιστα, ἀλλὰ καὶ οὕτω πολύτιμα καὶ τοῦ νῦν χωρίου κόσμος διαρκῆς ἐσόμενα λείψανα (1) τοῦ Σηκοῦ ἔχοντος, ὡς ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ διαγράμματος μαρτυρεῖ, παράδοξον καὶ πρωτοφανές τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ σχῆμα καὶ πρὸς Αἰγυπτιακοὺς ναοὺς πολλὴν δεικνύοντος ὁμοιότητα. Μετὰ τῆς ἐξ Αἰγύπτου εἰσαγωγῆς τῶν μυστηρίων νὰ συνεισῆχθη ἄρα γε καὶ τὸ κατάλληλον τῇ νέῃ λατρεῖα σχῆμα ναοῦ; Ἴσως.

Ἰχνῶν τῆς συνεχείας αὐτοῦ ἐν τῷ βράχῳ. Τῶν τετραγῶνων πλακῶν τοῦ ὀρθοστάτου λεία καὶ ὅλως ὠμαλισμένη εἶναι μόνον ἡ ἐπιφάνεια, τῆς πρὸς τὰ ἔξω πλευρᾶς των, ἐκ δὲ τῶν ἐπ' αὐτῆς κάλλιστα σωζομένων ὀπῶν τῆς γομφώσεως ὁ μόλυθος εἶναι σεσυλημένος.

(1) Ἡ καλύπτουσα αὐτὰ ἐπίχσις ἦτο ἀληθῶς καὶ τώρα μεγάλη κατὰ τὰ δυσμικώτερα μέρη, ἐνθα ὁ βράχος σχεδὸν ὀλόκληρος (5,00 Γ. Μ. ὕψος περίπου) δὲν ἐφαίνετο, ἐνῶ πάλιν ἀλλαχοῦ τὸ βραχῶδες ἔδαφος τοῦ Ναοῦ ἀνευρέθη εἰς βάθος 1,00-1,20 Γ. Μ. ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τῆς ὁδοῦ τοῦ Χωρίου. Εἰς τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην τῆς ἐπιχώσεως πλὴν τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους συνέβαλον βεβαίως καὶ οἱ καταλαβόντες τὸν ἐκεῖ γῶρον καὶ οἰκοδομήσαντες ἐν τοῖς νεωτέροις μάλιστα χρόνοις. Τὰ χρώματα, πλὴν ὅτι ἔφερον πανταχοῦ σχεδὸν τὰ ἰχνῶν τῶν νεωτέρων κατοίκων, οὐδὲν ἄλλο ἔδειξαν τὸ καινὸν εἰμὴ ὅτι κατὰ τὴν κατωτάτην τοῦ πρὸς δυσμὰς βράχου βαθμίδα ἐν τινὶ μέρει αὐτῆς ξυλανθράκων καὶ τέφρας λείψανα ἀνευρέθησαν, οἱ δὲ σκαφεῖς μοὶ παρετήρουν ἐντοσε ὅτι καὶ κατὰ τὰ κατώτατα τῶν στρώματα οὐχὶ νῦν τὸ πρῶτον ἀνασκαπτόμενα τοῖς ἐφαίνοντο, ὕπερ οὐδὲως ἄπορον. Ὅτι δὲ ἦσαν ἐπισεσωρευμένοι ἐκεῖ παντοιοὶ λίθοι (Dilettanti σελ. 49) ἐκύρωσε καὶ ἡ ἡμετέρα σκαφή, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ λείψανα κακοκτίστων, ἐξ ἀρχαίου ὅμως ὕλικου, τοίχων (Βυζαντινῶν πιθανῶς) εἰς τὰ βαθύτατα τῆς ἐπιχώσεως καὶ δὴ καὶ τινῶν ἐπὶ τοῦ βραχῶδους ἐδάφους ἐδραζομένων παρετήρησα καὶ ἐσημείωσα ἐν τῇ ἡμερολογίῳ μου. Εἰς τινα τούτων τῶν τοίχων, ὧν, ὡς εἰκόσ, τὴν ἐξαφάνισιν δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀποφύγω, ἦτο ἐντετελισμένος πιθανώτατα ὁ τὸν ἀπολογισμὸν διαπαντῶν φέρων ἐνεπίγραφος λίθος, οὗ ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα.

Καὶ τῷ ὄντι, Κύριε Πρόεδρε, σχεδὸν ὅλον τὸ ἐμβαδὸν τοῦ Σηκοῦ, ὅπως ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ ἀνασκαφέντος καὶ περὶ τοῦ κερωσμένου ἔτι μέρους νὰ εἰκάσωμεν δυνάμεθα, ἐκαλύπτετο ὑπὸ κιόνων τεσσαράκοντα καὶ δύο τὸν ἀριθμὸν (1), ὀλόγυρα δὲ καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ πλευρὰς ὑπῆρχον, τὸ μὲν ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένα, τὸ δέ, ὅπου οὗτος δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀνάλογον ὕψος, τεχνηταὶ βαθμιδίδες (Ψ) ὀκτώ τὸν ἀριθμὸν (πλάτος αὐτῶν 0, 60 — 0, 70, ὕψος 0, 30 γαλ. μέτρου) ὡς ἀσφαλῶς τὰ περισωθέντα

(1) Ὡς τὰ λείψανα δεικνύουσιν οὗτοι συνέκειντο ἐκ στρογγύλης ἐξ ἐγχωρίου λίθου βάσεως (διάμετρ. 1,40, πάχος, ἤτοι ὕψος αὐτῆς 0,30 περίπου Γ. Μ.) καὶ πωρίνων σπονδύλων ἀρραβδύτων, ἠδράζοντο δὲ οἱ μὲν δυσμικώτεροι, ἤτοι οἱ τῷ βράχῳ πλησιέστεροι, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βραχώδους ἐδάφους, οἱ δὲ ἀνατολικώτεροι, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὁ βράχος ἀποτόμως, ὡς φαίνεται, κοπτόμενος εἰς μείζον βάθος ἀνευρίσκετο ἐπὶ θεμελιώσεως ἐκ τετραγώνων πωρίνων πλίνθων (1,50 Γ. Μ. περίπου) ἀποτελουμένης καὶ ἀναμφιδόλως ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους στηριζομένης· τρεῖς μόνον τῶν μὴ ἐπὶ τοῦ βραχώδους ἐδάφους ἀμέσως ἐδραζομένων παρουσιάζουσι ἀνωμαλίαν τινὰ εἰς τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τῆς ὑπ' αὐτὰς θεμελιώσεως· τῆς τετάρτης σειρᾶς, ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς γινομένης τῆς ἀριθμώσεως, αἱ δύο τελευταῖαι πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ἀνασκαφέντος μέρους, αἵτινες, ἐπειδὴ ἐν τῇ θέσει των τὸ βραχώδες ἔδαφος ἐσχημάτιζε κοίλανσιν, ἀνάγκην εἶχον ὑποθέματος, τοῦτο δὲ δὲν ἦτο μία τετράγωνος πωρίνη πλίνθος, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ ἐτέρᾳ δύο τεμάχια πύρου πρὸς ἄλληλα διὰ μολύβδου συνδεόμενα, ὡς οἱ τόρμοι δεικνύουσιν, ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ τεμάχια δύο οὐδοῦ θύρας· καὶ τῆς πρώτης σειρᾶς ἡ τελευταία πρὸς τὰ δεξιὰ κατὰ τὸ γράμμα X, ἧς ἡ μὲν βαθυτέρα θεμελιώσις δὲν ἐγένετο εἰσέτι γνωστῇ, τὸ δὲ ἀμέσως ὑπὸ τὴν στρογγύλην βᾶσιν τοῦ κίονος ὑπόθεμα εἶναι ὡσαύτως δύο τὸ σχῆμα ἀπλοῦ βάρου ἔχοντες ἐγχώριοι λίθοι. Ὁ λόγος τοῦ φαινομένου δὲν εἶναι ἴσως δυσεύρετος· πιθανὸν δηλ. τὰ ὑποθέματα ἐκεῖνα νὰ ἦσαν ἄχρηστα, πρὸς ὃν κυρίως ἐποικήθησαν σκοπόν, καὶ τὰ ἐχρησιμοποίησαν ἐκεῖ. Δυσκολώτερα εἶναι ὅμως ἡ ἐξήγησις τῆς ἀνωμαλίας ἐν τῇ ἀποστάσει τῶν κιόνων κατὰ τὴν ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς φορᾶν, ἣν καὶ τὸ διάγραμμα δεικνύει, οἷα ἠδύνατο ἐπὶ τοῦ παρόντος μετὰ λόγου νὰ ὑποτεθῇ ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν θεμελιῶν τῶν μόνον σωζομένων ἐν πολλοῖς τῶν κιόνων καὶ ἐνῶ δὲν ἦτο εἰσέτι καθ' ὁλοκληρίαν ἀνεσκαμμένοι καὶ παντὸς κωλύματος ἐλεύθερος ὁ ἐκεῖ χῶρος γενομένων καταμετρήσεων· ὅταν καὶ τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος ἀνασκαφῇ καὶ νεαὶ γέινωσι καταμετρήσεις (ἴσως τὰ λείψανα τῶν ἐκεῖ κιόνων πλείονα καὶ κάλλιον διατηρημένα ἔλθωσιν εἰς φῶς) θὰ δειχθῇ, ἂν ἔτυχεν ἡ ὄχι καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ ὄρθου τὸ νῦν δημοσιευόμενον Διάγραμμα τοὺς μὲν ἐν τῷ μέσῳ τέσσαρας κίονας ἰσάκεις ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας σημειώσαν, τῶν δὲ δύο κατὰ τὰ ἄκρα ἴσα πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ τῶν ἄλλων τριῶν πολὺ μείζονα τὰ μετὰ κίονα. Ἐγὼ ἐμέτρησα ὡς ἀκολούθως ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς τὰ διαστήματα τῶν μετακτινίων 6,80, 5,95, 5,60, 5,60, 6,30 περίπου.

δεικνύουσι λείψανα (1). Ἡ γνώμη μου περὶ τῶν βαθμίδων τούτων, ὅτι θὰ ἐχρησίμευον εἰς τοὺς μουυμένους ὡς ἐδώλια, ἐφ' ὧν καθήμενοι ἐθεῶντο τὰ κατὰ τὸν μῦθον τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐπὶ τὸ θεατρικώτερον διδασκόμενα, ἐγένετο παρὰ πολλῶν ἀσπαστῆ καὶ ἀληθῆς ἀποδεικνυομένη μᾶς ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐδῶ ἐτελοῦντο τὰ μυστήρια, ὅτι τοῦτο δηλ. ἦτο τὸ Ἄδυτον ἢ Τελεστήριον.

Οἱ Dilettanti δὲν φαίνονται ἐξακριβώσαντες τὰ κατὰ τὸν ἐνταῦθα χώρον καὶ τούτου ἕνεκα οὐχὶ ὀρθὰ περὶ αὐτοῦ δοξάζουσιν (2). Ἀλλὰ πῶς ἦτο κατεσκευασμένον ὅλον τοῦτο τὸ μέρος;

(1) Αἱ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμέναι σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν σώζονται, ἐν τῷ ἀνασκαφέντῳ μέρει, τῶν δὲ τεγνητῶν λείψανα μόνον περιεσώθησαν, ἀλλὰ τοιαῦτα, ὥστε περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν οὐδεμίᾳ δύναται νὰ ἐγερθῆ ἀμφιβολία καὶ διὰ τοῦτο ὡς ὑπάρχουσαι καὶ ἐν τῷ διαγράμματι ἐσημειώθησαν.

(2) Χάριν τῶν μὴ ἐχόντων πρόχειρον τὸ βιβλίον τῶν Dilettanti καὶ πρὸς εὐχερεστέραν τῶν λεγομένων μοι κατανόησιν παραθέτω ἐνταῦθα ἐκ τῆς Γερμ. Μεταφράσεως (σελ. 50 καὶ ἐφεξῆς) τάδε: « Es war jedoch von der Grundfläche ein hinlänglich grosser Theil aufgeräumt worden, um den Fussboden aus grauem Kalkstein sehen zu können, worauf drei cylinderförmige Blöcke standen, die aus demselben Materiale wie der Grundbau des Fussbodens und mit Mörtel überkleidet waren. Die Existenz dieses Bodens, dessen Grundfläche beträchtlich tiefer lag als die der Vorhalle, scheint, in Verbindung mit einigen andern bestärkenden Umständen, zu beweisen, dass wir hier nicht an den Fussboden der Zelle denken dürfen, sondern an den einer *Crypta*, d. h. eines geheimen unterirdischen Gewölbes oder Gemaches, welches für gewisse Zwecke theatralischer Täuschung angelegt war, dergleichen man bekanntlich gegen die, welche sich um die Weihe bewarben, anwendete.

Es will uns hinsichtlich dieser Abtheilung bedünken, als ob der Fels nicht herab bis zum Fussboden weggehauen worden sei, sondern sich über die Linie der Rückmauer hinaus fortziehe. Dieser Mangel der Vollendung würde aber gegen die übrige Pracht und die Bedeutung des Tempels sehr abstechen, wenn wir diesen Boden für den Fussboden der Zelle betrachten wollten. Auch war der Boden nicht glatt gearbeitet, wie der der Vorhalle, wiewohl er aus demselben Stein gehauen war, sondern rauh gelassen von dem Meissel des Steinhauers.

Wir erfahren von Plutarch, dass in der Zelle Säulen standen; allein die bereits erwähnten Cylinderblöcke scheinen fast nicht verjüngt zu sein; sie sind aus einem Stein, welcher allein bei Fundamenten und bei Mauern gebraucht wurde, die dem Auge verborgen sind. Dagegen fand man innerhalb des Tempelraums Bruchstücke von Säulen, die

μέχρι τίνος ὕψους προὐχώρουν οἱ κίονες; ἦτο ἀφώτιστον ὅπως ἡ ἐφωτίζετο ἀμυδρῶς διὰ πλαγίων παραθυρίδων ὡς οἱ Αἰγύπτιοι Ναοί; Τοῦτο δὲ εἶναι ἄρα γε τὸ πρῶτον πάτωμα, ἀφ' οὗ ὁ ναὸς κατὰ τὰ μαρτυρούμενα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἶχε δύο τοιαῦτα; (1) Εὐνόητον ὅτι εἰς πάσας ταύτας τὰς ἐρωτήσεις δὲν μοι

gleich denen in der Vorhalle, aus Marmor gehauen waren. Nimmt man diese Umstände zusammen, so wird man auf den Schluss geführt, dass der Fussboden der Zelle ein Werk von höherer Vollendung gewesen und mittelst irgend einer Vorrichtung über der Fläche dieses Bodens gelegen habe.» — Μετὰ τὰ εἰρημένα εὐκολοὶ εἶναι ἡ ἐξέλεγχις τῶν περὶ τοῦ βράχου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, τοῦ δαπέδου καὶ τῶν κίωνων τοῦ Ναοῦ πεπλανημένων τῶν Dilettanti γνώμων καὶ πᾶς περὶ αὐτῶν μακρότερος λόγος εἶναι περιττός· ἀναγκαῖον ὅμως νὰ βῆθῃ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ βραγῶδες τοῦ Σηκοῦ ἔδαφος, ἐφ' οὗ οἱ κίονες ἐδράζονται, ἂν μὴ ᾖναι ὑψηλότερον, ταπεινότερον τοῦ τῆς Στοᾶς δαπέδου βεβαίως δὲν εἶναι, ἀβάσιμος δ' ὁ δισχυρισμός των ὅτι οἱ κίονες, ὡς μαρτυροῦσι τὰ λείψανά των (τὰς στρογγύλας αὐτῶν βάσεις τὰς ἐξ ἔλευσιν ἰακ. οὐ λίθου φαίνεται ὅτι δὲν παρετήρησαν) ἦσαν πεποιημένοι ἐκ λίθου, οὐ μόνον εἰς θεμέλια καὶ τελεχῆ ἐγένετο χρῆσις, προωρισμένα νὰ μένωσι κεκρυμμένα καὶ ἀφανῆ. Ἄφανῆ καὶ μὴ ὄρατὰ ἦσαν τὸ δάπεδον τῆς Στοᾶς καὶ ὁ τοῦ Σηκοῦ τοίχος ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ αἱ βάσεις ἐκείναι, πεποιημένα λίθου; κίονες δὲ καὶ ἄλλα καταφανέστατα μέλη παντοίων οἰκοδομημάτων καὶ ἐκ πύρου ἀκόμη δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀρχιτεκτονικῇ; Οὐχὶ λοιπὸν οὗτοι ἀλλ' ἄλλοι εἰσὶν οἱ λόγοι οἱ δυνάμενοι νὰ μᾶς φέρωσιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Ναοῦ δὲν ἦτο τὸ πρὸς θέαν παντὶ τῷ βουλομένῳ πεποιημένον, ὅτι δηλ. τοῦτο ἦτο τὸ "Ἄδυτον ἢ τὸ Τελεστήριον καὶ οἱ ἐπ' ἔδαφος κίονες τοῦ Πλουτάρχου (ἴδε τὸ χωρίον κατωτέρω) εἰσὶν οὗτοι, ὧν τὰ λείψανα ἀνεύρομεν. Ἄν δὲ τῷ ὄντι οἱ Dilettanti ἐξέχωσαν ἐκεῖ θραύσματα μαρμαρίνων κίωνων (ἡμεῖς μόνον τεμάχιον μαρμαρίνου κιονοκράνου, μῆτις θεόντως ἐξετασθέν, ἐν τοῖς ἐκεῖ χώμασι καὶ λίθοις μέχρι τοῦδε εὔρομεν) ταῦτα ἀνῆκον πάντως εἰς τοὺς ἄνω κίονας, οὗς ὁ αὐτὸς ἀναφέρει Πλούταρχος. Ἀρχαίαι δὲ ἐπιχρίσεως ἔχον οὔτε ἐν ταῖς στρογγύλαις βάσεσιν, οὔτε ἐν τοῖς πυρρίνοις σπονδύλοις τῶν κίωνων ἀνεύρομεν πλέον ἡμεῖς. Τὰ ἐν τισὶ τούτων (τῶν σπονδύλων) παρατηρούμενα ἀσβεστοχρίσεως λείψανα εἶναι πάντως μεταγενέστερα, ὅπως μεταγενέστερον εἶναι καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ νῦν ἀσβεστόχρισμα τοῦ βράχου ἄνω (ἴδε σελ. 15). Σφόδρα πιθανόν ὅμως καὶ σχεδὸν βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Ναὸς ἐπὶ τοῦ βραγχοῦ αὐτοῦ ἔδαφους εἶχεν ἄλλο τεχνητὸν δάπεδον, ἴσως ἀσβεστόκτιστον, ὅπερ ἀπέκρυπτε φυσικῶς ἐν μέρει, ἂν μὴ καθ' ὅλοκληρίαν, τὰς στρογγύλας βάσεις.

(1) «Τὸ δ' ἐν Ἐλευσίνι Τελεστήριον ἤρξατο μὲν Κόροϊδος οἰκοδομῆν καὶ τοὺς ἐπ' ἔδαφος κίονας ἔθηκεν οὗτος καὶ τοῖς ἐπιστυλοῖς ἐπέξευξεν· ἀποθανόντας δὲ τούτου Μεταγένης ὁ Ξυπέτιος τὸ διάζωμα καὶ τοὺς ἄνω κίονας ἐπέστεισεν. Τὸ δ' ὄπισθον ἐπὶ τοῦ ἀνακτόρου Ξενοκλῆς ὁ Χολαργεύς ἔκορυφωσε (Βίαις Περιηλέους § 13).» Ἄν οἱ ἐπ' ἔδαφος κίονες, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώθη, δὲν δύνανται νὰ ᾖσιν ἄλλοι ἢ οὗτοι, ὧν τὰ λείψανα ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὁ Πλούταρχος

είναι εύκολον ν' ἀποκριθῶ. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν πεπραγμένων μοι ἀναφέρω ὅτι ἡ σκαφή ἔφερεν εἰς φῶς καὶ τὰ λείψανα Πύλης κατὰ τὸ γράμμα Ω (ὁ οὐδὸς αὐτῆς διατηρεῖται ἀρκετὰ καλῶς, ἴσως δὲ καὶ μέρος τοῦ ὑπερθύρου της), πρὸς Μεσημβρίαν δὲ προχωρήσασα ἀπεκάλυψε τὴν ἐν τῷ βράχῳ νύμφην Β καὶ πρὸς τὰ ἐπάνω κατόπιν στραφεῖσα τὰς ἐν τῷ βράχῳ ὡσαύτως λελαξευμένας βαθμίδας Ρ (1). Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Dörpfeld καταμέτρησην ἡ σκαφή ἐξηκολούθησε καὶ ἔδειξε τὸ πρὸς μεσημβρίαν τέρμα τῶν ἀνωτάτων βαθμίδων ἀποληγουσῶν εἰς στρογγύλην κοιλότητα δύο περίπου Γ. Μ. τὴν διάμετρον καὶ βάθος 0,50 ἔχουσιν, ἐκαθάρισε δὲ καὶ ἱκανὸν μέρος τοῦ κατὰ τὰ γράμματα ΕΕΕ ὠμαλισμένου βράχου χωρὶς νὰ προέλθῃ εἰς φῶς οὐδὲν ἄξιον λόγου. Ἄρά γε ὅπως συγκοινωνῶσι πρὸς τὸ βραχῶδες τοῦτο ἐπίπεδον, ἐν ᾧ πιθανώτατα καὶ βωμοὶ καὶ ἀναθήματα ἄλλα ὑπῆρχον, ἢ καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ σκοπὸν ἐχρησήμευον αἱ ἐν τῷ βράχῳ βαθμίδες; Ἰχνη τοιούτων καὶ ἐγὼ καὶ οἱ Dilettanti ἀπεκαλύψαμεν καὶ κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ Ναοῦ (Δ), ἄνω δὲ τούτων πρὸς τὰ δεξιὰ, ἤτοι πρὸς βορρᾶν ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλο τι οἰκοδόμημα (κατὰ τοὺς Dilettanti Πύλη Μεγάλη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἄνω φέρουσα) καὶ τὰ νῦν ὀρώμενα λείψανα (Γ) μαρτυροῦσιν. Ἡ δὲ ἡμετέρα ἀνασκαφὴ καὶ τοῦ κατὰ τὸ γράμμα Μ χώρου ἱκανὸν ἀνέσκαψε καὶ εὐρέθησαν καὶ ἐκεῖ μετὰ καὶ ἄλλων λειψάνων τοίχων τινῶν καὶ λαξεύματα ἐν τῷ βράχῳ, ἀπομεινάρια πιθανώτατα κλίμακος.

Τοιαῦτα τὰ ἔργα, Κύριε Πρόεδρε, τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐπταμήνου σκαφῆς, εἰς ἃ ἡ ἡμετέρα Ἐταιρία ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τὰς δεκαεξακισχιλίας νέας δραχμὰς, ὑπὲρ τὰς ἑκατοντακισχιλίας

τοῦτο τὸ μέρος καλεῖ Τελεστήριον. Ἀνάκτορον ἢ Μέγαρον ἔκαλετο, ὡς φαίνεται, τὸ ἄνω πάτωμα ἢ τοῦλάχιστον αὐτοῦ μέρος· ὅτι δὲ ὁ ὅλος Ναὸς ἔκαλετο καὶ Ἐλευσίνιον μᾶς διδάσκουσι δύο ἐπιγραφαὶ (Ἴδε Bull. d. c. Hell. 1882 σελ. 227 καὶ 237 καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. Π. Γ. Ἐπιγρ. ἀριθ. 1).

(1) Ἄς σημειωθῇ καὶ τοῦτο ἐνταῦθα, ὅτι ἡ τετάρτη, ἀπὸ τῶν κάτω γενομένης τῆς ἀριθμήσεως, βαθμὶς τῆς στενῆς κλίμακος, ἦν εύκόλως ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης ἐπὶ τοῦ διαγράμματος, φέρει κατὰ τὰ ἄκρα της ὅπας γομφώσεως, ὁμοίων δὲ ἰχνη παρατηροῦνται καὶ ἐν τῷ βράχῳ ἐκεῖ. Ὑπῆρχεν ἀρά γε καὶ ἐνταῦθα κιχλιδωμάτι; καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν;

δὲ μέχρι τοῦδε ἡ Κυβέρνησις πρὸς ἐξαγορὰν τῶν ἐκεῖ τόπων. Τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξαγόμενα ὡς πρὸς τὰ περισωθέντα λείψανα τῶν οἰκοδομημάτων δὲν εἶναι ἕως ἀξιοκαταφρόνητα, τὰ ἄλλα ὁμοῦς εὐρήματα, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, οὔτε πολλὰ οὔτε πολλοῦ λόγου ἄξια, πλὴν ἐλαχίστων, ἀτυχῶς ἦσαν. Περὶ τῶν κυριωτέρων γλυπτικῶν ἔργων, ὧν 45 τεμάχια ἔφερον ἡ σκαφὴ εἰς φῶς, θὰ γείνη, ἐλπίζω, ὁ προσήκων λόγος ἐν καιρῷ εὐθέτω ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι, ἐν ἣ κατὰ σειρὰν θὰ δημοσιευθῶσι καὶ πάντων τῶν ἀνευρεθέντων ἐνεπιγράφων λίθων, 106 τὸ ὅλον, ἀντίγραφα. Ἐκεῖ δὲ ὡσαύτως, ἐλπίζω, νὰ κάμω μακρότερον λόγον καὶ περὶ τῶν κυριωτέρων θραυσμάτων τῶν ἀγγείων καὶ τῶν πηλίνων εἰδωλίων, οὐχὶ πολλῶν ὄντων καὶ τούτων, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώθη.—Περὶ τῶν ἀνευρεθέντων νομισμάτων (δύο χρυσοῦν Βυζαντινῶν τῶν Αὐτοκρατόρων Ἰουστίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ, δύο ἢ τριῶν ἀργυρῶν καὶ πολλῶν χαλκῶν, τῶν πλείστων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν διαφόροις ἔτεσι τῆς βασιλείας του καὶ διαφόροις πόλεσι κοπέντων ἐν σωρῷ δὲ ἀνευρεθέντων) ἂν κριθῇ εὐλόγον δύναται νὰ γείνη ἀλλαχοῦ παρὰ τῶν ἀρουδιῶν ὁ προσήκων λόγος. Ὅχι πολλὰ δὲ ἦσαν καὶ τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια κεχρωματισμένης ἐξ ὀπτῆς γῆς ὑδρορρόης (μετὰ μιᾶς κατὰ τὸ πλείστον σωζομένης λεοντοκεφαλῆς) πολλὴν δεικνύοντα τὴν ὁμοιότητα κατὰ τὴν τέχνην πρὸς τὰ ἐν Ἀκροπόλει καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰς φῶς ἔλθόντα.—Τοῦ ἄλλου ἀρχιτεκτονικοῦ κόσμου τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς Στοᾶς ἀνεύρομεν ἀναμφιβόλως ὄχι ὀλίγα τεμάχια, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν παραπιθεμένων καὶ τῶν ἀναγκαιῶν εἰκόνων θὰ γείνη λεπτομερέστερος λόγος ἄλλοτε, ἀφοῦ αἱ μέλλουσαι ἀνασκαφαί, ὡς εἶναι ἐλπίς, φέρωσιν εἰς φῶς καὶ ἄλλα καὶ κάλλιον πιθανῶς διατετηρημένα.—Ἐνταῦθα κρίνω σκόπιμον ν' ἀναφέρω ὅτι τεμάχιά τινα καλυπτῆρων κεράμων ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου δεικνύουσιν, ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἐγκεχαραγμένων ἐν αὐτοῖς γραμμάτων (1), ἐπισκευὴν τῆς Στέγης ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις, ἂν δὲν ὑποτεθῶσιν ἀνήκοντα εἰς ἄλλο τι μεταγενέστερον κτίσμα.

(1) Ἐν τινι τούτων ἀναγινώσκοντα τάδε τὰ γράμματα T E I' ἐν ἑτέρῳ τινι, ὡσαύτως κεράμου πιθανῶς τεμαχίῳ, τὰ NO ἀμελῶς λαν ἐγκεχαραγμένα· ἐν δὲ τεμαχίῳ τοῦ γεισοποδίσματος τοῦ ἀετοῦ τὰ T I E.

Γνωστόν δὲ ἐγένετο ἥδη ὅτι ἡ Στοὰ δὲν ἔφερον ἀνάγλυπτον διάζωμα, μᾶς τῶς μετοπῶν τῆς περισωθείσης σχεδὸν ἀκεραίας καὶ μὴ δεικνυούσης οὔτε γλυφῆς οὔτε χρωματισμοῦ τινος οἰουδήποτε ἔχνη. Ἐὰρ γε οὐδ' ὁ Νὰος ἔφερε ζωφόρον ἢ ἡ καταστροφὴ ὑπῆρξε τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε οὐδὲν αὐτῆς περιεσώθη μέχρις ἡμῶν; (1) Ἦδη οἱ Dilettanti (σελ. 5) ἐκπεπληγμένοι πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς τῶν ἐν Ἐλευσίνι ἱερῶν, ὑπέθεσαν ὅτι τὰ περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον Γότθων εἰς Ἐλλάδα ἱστορούμενα, δὲν εἶναι ὄλως ἀβάσιμα (2). Ἀλλὰ καὶ φυσικαὶ αἰτίαι ἴσως καὶ οἱ κατόπιν χριστιανοί, ἦτοι οἱ Βυζαντινοί (3), ἀναμφιβόλως συνέβαλον τὸ καθ' ἑαυτοὺς εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς καταστροφῆς, ἂν καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐν τῷ ἱερῷ Περιβόλῳ οὐχὶ πολλὰ διεσώθησαν μνημεῖα. Καὶ τῷ ὄντι πλὴν τῶν μνημονευθέντων νομισμάτων ἡ ἡμετέρα σκαφὴ ἔφερον ἀκόμη εἰς φῶς Βυζαντινὰ πράγματα, πηλίνους λύχνους τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φέροντας καὶ δίσκων λιθίνων τεμάχια ἐπίσης τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον γεγλυμμένον ἔχοντα καὶ εὐρεθέντα ἐντὸς τῶν ἐρειπίων οἰκήματος, οὗ οἱ τοῖχοι ἐξ ἀρχαίων ἦσαν λίθων ὥκο-

(1) Ὡς γνωστόν, ὁ Πausanias περὶ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ Περιβόλῳ οἰκοδομημάτων οὐδὲν λέγει ὑπὸ ὄνειρου ἀποτραπείς (βιβλ. Α. 38, 7) «Τὰ δὲ ἐντὸς τοῦ τείχους τοῦ ἱεροῦ τό τε ὄνειρον ἀπέπεσε γράφειν καὶ τοῖς οὐ τελεσθεῖσιν, ὅπως θέας εἴργονται, δηλὰ δήπου μὴδὲ πυθέσθαι μετεῖναι σφισιν.»

(2) Ὁ Ζώσιμος, εἰς οὗ τὴν μαρτυρίαν κυρίως φαίνονται στηριζόμενοι οἱ Dilettanti, διηγούμενος (βιβλ. 5^{ον} Κεφ. 5^{ον} καὶ ἐφεξῆς) τὰς καταστροφάς, ἃς οἱ Ἕλληνοὶ τόποι πάντες, οὗς οἱ βάρβαροι ἐπέδραμον, ὑπέστησαν, περὶ Ἐλευσίνας ἰδίως οὐδένα ποιεῖται λόγον, ἀλλὰ μάλιστα τὴν ἐκ θαύματος σωτηρίαν τῶν Ἀθηναίων, εἰς ἄλλωσιν τῶν ὁποίων ἔσπευδεν ὁ Ἀλάριχος, ἀφηγηθεὶς προσπιλέγει «Ἀλάριχος δὲ τὴν Ἀττικὴν πᾶσαν ἀπόρθητον ἀπολιπὼν δέει τῶν φασμάτων ἐπὶ τὴν Μεγαρίδα παρῆει» μὴδὲ μνημονεύων ὄλως τῆς Ἐλευσίνας, περὶ καταστροφῆς τῆς ὁποίας κατὰ ταύτην τὴν εἰσβολὴν τῶν βαρβάρων ἀορίστως καὶ ἐν παρῶν ποιεῖται λόγον (Βίβλ. Φιλοσοφ. Μάξιμος 93-94 καὶ Πρίγκος 118) καὶ ὁ Εὐνάπιος. Ἀπίθανον βεβαίως δὲν εἶναι κατὰ τὴν ἐξ Ἐλευσίνας διάδοσίν των οἱ βάρβαροι ἐπὶ τὴν δῆωσιν καὶ τὴν λεηλασίαν τῆς χώρας τραπόμενοι καὶ ἀντίστασιν τινα εὐρόντες νὰ ἐπὴνεγον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἱερὰ οἰκοδομήματα βλάβας· ἀλλὰ εἰς αὐτοὺς καὶ μόνους νὰ ἀποδοθῆ ἢ πᾶσα καταστροφή, βῆτους μάλιστα μὴ μαρτυρομένη, δὲν μοὶ φαίνεται εὐλογον.

(3) Τούτων μάλιστα πιθανῶς εἶναι κατασκευάσματα οἱ μεταγενέστεροι ἐκεῖνοι τοῖχοι κατὰ τὰ Βορειοανατολικά τοῦ Περιβόλου πρὸς ἀπόκρουσιν ἄλλων βαρβάρων εἰσβολῆς.

δομημένοι. "Οτι δὲ κατόπιν καὶ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη (1) ἐπήνεγκον πιθανῶς καταστροφὰς εἰς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα καὶ οἱ Φράγχοι κατακτηταὶ καὶ οἱ τούτους διαδεξάμενοι Τοῦρκοι ἐν μέρει καὶ τέλος καὶ τῶν νῦν κατοίκων οἱ προπάτορες ἐν τοῖς ἐπὶ τουρκοκρατίας δεινοῖς τῆς ἀμαθείας χρόνοις δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι τοῦ ἔργου οὐδεμίᾳ ἀνάγκῃ νὰ ρηθῆ ἑνταῦθα. Ἀλλὰ καὶ οὕτως αἱ ἡμέτεραι ἐκεῖ ἀνασκαφαὶ ἱκανοποιῶσαι τὰ μάλιστα τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, ἐλπίς εἶναι νὰ προαγάγῃσιν ἐν πολλοῖς καὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαιότητος.

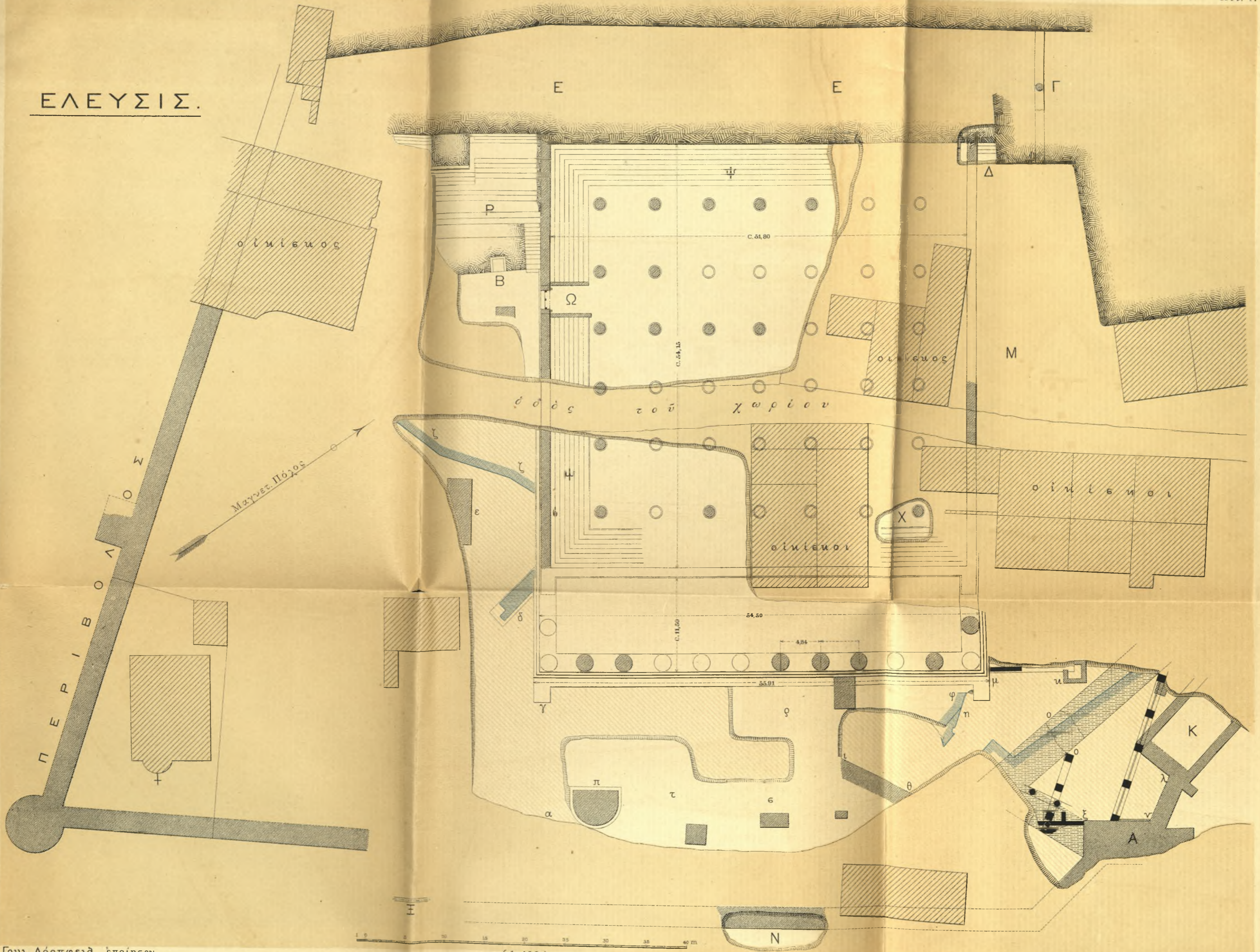
Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Μαρτίου 1883.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΙΛΙΟΣ.

(1) Ὁ Lenormant ἐκ τινος ἐπιγραφῆς (Recherches arch. à Eleusis ἀριθ. 138), ἣν ὑπολαμβάνει Σλαυϊκὴν, εἰκάζει ὅτι καὶ ἐν Ἐλευσίνι μοῖρὰ τις τούτων, τῶν Σλαύων ὁγλ., εἶχεν ἐγκατασταθῆ κατὰ τὴν μεγάλῃν των εἰς Ἑλλάδα εἰσβολὴν.

ΕΛΕΥΣΙΣ.

Γουχ. Δοδφελδ έποίησεν.

(1:400.)

LITH. INST. V. W. GREVE, KGL. HOF. LITH. BERLIN.